

Oponentský posudek na bakalářskou práci Šárky Zemanové: Proč je společný výskyt podzemních hlodavců ojedinělý a co ho ovlivňuje?

Předložená práce má rozsah 53 stran včetně 4 tabulek a 9 obrázků. Seznam použité literatury čítá na první pohled úctyhodných 149 položek.

Úvodem bych chtěl zdůraznit, že považuji předloženou práci za solidní, v tom smyslu, že autorka zvládla prostudovat úctyhodný objem literatury a získané poznatky, což zvláště oceňuji, kriticky hodnotila a utřídila. Na druhou stranu mi ale chybí propracovanější pokus o syntézu, který by práci opatřil příběhem.

Na vině jsou podle mě velmi mlhavě formulované cíle. Původně jsem chtěl autorku obvinít, že v práci cíle zcela chybí, neboť deklarovaný úvod není úvodem ale prvním tematickým okruhem rešerše. Není to ovšem pravda, neboť poslední dvě věty v prvním odstavci takzvaného úvodu cíle formulují: Vypracovat rešerši zaměřenou na faktory, které ovlivňují distribuci podzemních hlodavců a určit, zda v literatuře zmiňované případy syntopického výskytu jsou opravdu syntopické.

Práce se nicméně vytčených cílů stejně příliš nedrží. Je členěna do čtyř v podstatě samostatných kapitol, z nichž na cíl cílí jen třetí z nich, věnovaná společnému výskytu podzemních hlodavců. Nejsem tím však příliš pohoršen, neb probíraná témata jsou zajímavá a dávají autorce možnost osvědčit schopnost kriticky hodnotit předkládané pravdy. Cenou, kterou za to autorka platí je větší či menší povrchnost zpracování všech kapitol, což je ovšem pochopitelné, neb každé z témat by vydalo na samostatnou rešerši a možná ne jen na jednu. Druhým úskalím je to, že autorka zhusta pracuje s subfossilními prameny, začasť z dob, kdy jsem i já „táhal dřevěného káčika“. To je samozřejmě chvályhodné, nicméně je k nim nutno přistupovat obezřetně, což je pro studenta úkol spíše obtížný.

První kapitola, označená jako úvod, je věnována prostorové distribuci živočichů na, řekněme, areálové a populační úrovni, s důrazem na druhou z nich. Podrobně jsou tedy diskutovány především pojmy syntopie a alotopie. Velice se mi líbí, že autorka dospívá k názoru, že oba „stavy“ nelze vlastně odlišit, neb s rostoucí detailností pohledu se skoro každá syntopie mění na alotopii a celá diskuse se tak stává scholastikou. S tím možná souvisí malé množství současných příspěvků k ní.

Druhá kapitola řeší kompetici a kompetiční vyloučení. Opět se mi docela líbí, zvláště části věnované rozmanitým důsledkům její jak inter- tak intraspecifické formy. Jen mám dojem, že autorka uvažuje pouze kompetici typu „contest“ respektive „interference“ a pomíjí kompetici typu „scramble“ respektive „exploitation“.

Třetí kapitola, věnovaná společnému výskytu (autorka se dovedně vyhnula volbě mezi pojmy sympatrický a syntopický) podzemních hlodavců, je logicky neobsáhlejší. Převážně deskriptivní formou rozebírá povahu jednotlivých popsanych případů ze všech kontinentů. Pro nesespecializovaného čtenáře je tato kapitola méně čtivá, nicméně nepochybně představuje velmi cenný „background“ pro další výzkumné aktivity nejen autorky ale i jejích kolegů z podzemnické badatelské skupiny. Napadlo mě však, zda není chybou omezovat se jen na „čisté podzemníky“ (jak by asi řekl kolega Vejmělka „chtoniky“). Do kompetičních vztahů s nimi mohou přece vstupovat i druhy semifosoriální, typu našich hryzců či hrabošů.

V závěrečné kapitole autorka popisuje, jak lze zkoumat „pozadí“ prostorové koexistence více živočišných druhů. Jednotlivé popisované metody ilustruje příklady jejich použití na podzemnicích i jiných savcích. Sympaticky na mě při četbě působilo to, že je důraz kladen nikoliv na vlastní „pracovní postupy“ ale na otázky, které by měly být zodpovězeny.

Jak jsem již uvedl, je záběr práce velmi široký a autorka pro ni využila nadprůměrně velký počet literárních pramenů. To, spolu s obtížně uchopitelnou povahou některých diskutovaných fenoménů, vede k tomu, že čtenáře napadá velké množství připomínek, pochybností i námitek. Podstatná část z nich ale plyne z povahy věci, nikoliv z pochybení autorky. Pár z nich jsem, spíše namátkou, vybral, abych dal autorce příležitost osvědčit schopnost vést o své práci polemiku.

1. Je vlastně docela hezké, že se autorka dívá na svět očima podzemních hlodavců, následkem jsou ovšem občasná zjednodušení. Nemohu například souhlasit s tvrzením, že se sympatrickým výskytem u živočichů nesetkáváme příliš často (s. 1). Co by bylo nutno dodat (o oněch živočiších), aby tvrzení platilo (a nemyslím tím jen pro podzemní hlodavce).
2. Rozlišení tvrdé a měkké alopatrie (s. 2) bylo pro mě poněkud enigmatické. Tak jsem se podíval na areály třech křečků zmiňovaných v případě alopatrie měkké a jsem buď pohoršen nebo zmaten. Já vidím u *P. eremicus* a *P. fraterculus* parapatrii zatímco u *P. fraterculus* a *P. eva* částečnou sympatrii. Může se k tomu autorka nějak postavit?
3. Proč by měla být u promyky při společném výskytu s kunou (s. 16) selektována menší velikost lebky a špičáků?
4. Slabší čelist u sympatrické populace mločika *P. hoffmani* (s. 16) autoři vysvětlují a na první pohled moc hezky, schopností rychlejšího zavírání tlamy. Jak ale loví mločící?
5. Mohla by se autorka zamyslet nad tím, který z četných příkladů uvedených v kapitole 2 odpovídá definici scramble (exploitation) kompetice?
6. Pokud jsem to nepřehlédl, zmizel z kapitoly 2 ikonický příklad posunu znaků u středomořských brhlíků, který jsem znectil na semináři. Nicméně v kapitole 2 zůstává řada jiných příkladů. Mohla by se autorka zamyslet nad tím, co je třeba udělat, abychom vyloučili možnost, že se stejně jako u brhlíků jedná o důsledek klinální variability?
7. Autorka narazí při svém výzkumu na syntopický výskyt dvou druhů podzemníků. Jak by dále postupovala, aby odhalila, jak koexistence funguje?

Zbývá jen závěrečné zhodnocení. Jednoznačně považuji sepsání solidní rešeršní bakalářské práce za obtížný úkol, jehož se zdaleka ne všichni studenti zhostí úspěšně. Autorce se to podle mého názoru podařilo a její práce patří mezi kvalitní. Nemám proto pochybnosti o její úspěšné obhajobě a v případě zdařilého průběhu an o hodnocení stupněm výborně.

Č.B. 17.1. 2019

Roman Fuchs